



УДК 378.147.

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12\(30\)-493-499](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-12(30)-493-499)

Бондарчук Вікторія Василівна ад'юнкт, кафедра практичної психології та педагогіки, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів, тел.: (097) 224-45-88, <https://orcid.org/0000-0001-9029-6113>

ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО І ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ У СТУДІЇ АКТОРСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Анотація. Особливостями професійної діяльності фахівців цивільного захисту є: робота у складних, пов'язаних із ризиками для життя і здоров'я умовах; несприятливий вплив фізичних і хімічних чинників (сильне задимлення, висока температура повітря, зниження концентрації кисню, виділення токсичних продуктів горіння, тощо); відповідальність за порятунок постраждалих, збереження матеріальних цінностей; дефіцит часу на ухвалення рішень; високий рівень психо-емоційної напруги; підвищені фізичні навантаження; динамічна зміна обстановки, тощо. Саме тому формування у майбутніх фахівців цивільного захисту соціально і професійно важливих якостей особистості потребує особливої уваги під час їхньої професійної підготовки.

Метою статті є дослідження та обґрунтування використання тренінгових технологій у Студії акторської майстерності як ефективного засобу формування соціально і професійно важливих якостей у майбутніх фахівців цивільного захисту.

Доведено, що формування соціально і професійно важливих якостей майбутніх фахівців має здійснюватися не лише під час процесу професійно-практичної підготовки, а й засобами неформальної освіти, наприклад у Студії акторської майстерності, адже саме неформальна освіта найбільш сприяє розвитку лідерських якостей, навичок командної роботи, ораторського мистецтва, навичок ефективної комунікації, креативності тощо, а акторська майстерність передбачає набуття вмінь і навичок, які є ключовими для ефективного функціонування в умовах стресу, роботи в команді, швидкого ухвалення рішень та ефективної комунікації, тобто соціально і професійних навичок.

Тренінг «Розвиток соціально і професійно важливих якостей у Студії акторської майстерності» спрямований на вияв у здобувачів в позааудитор-



ній виховній роботі ініціативності, інноваційного мислення і креативності, здатностей творчо підходити до вирішення складних питань, зокрема професійних.

Ключові слова: тренінг, соціально і професійно важливі якості, акторська майстерність, Студія акторської майстерності, майбутні фахівці цивільного захисту

Bodnarchuk Victoriia Vasylivna adjunct at Department of Practical Psychology and Pedagogy, Lviv State University of Life Safety, Lviv, tel.: (097) 224-45-88, <https://orcid.org/0000-0001-9029-6113>

TRAINING AS A MEANS OF FORMING SOCIALLY AND PROFESSIONALLY IMPORTANT QUALITIES OF FUTURE CIVIL PROTECTION SPECIALISTS IN AN ACTING STUDIO

Abstract. The peculiarities of the professional activity of civil defense specialists are the following: work in difficult conditions associated with risks to life and health; adverse effects of physical and chemical factors (heavy smog, high air temperature, decrease in oxygen concentration, release of toxic combustion products, etc.); responsibility for rescuing victims, preservation of material values; lack of time for decision-making; high level of psycho-emotional tension; increased physical activity; dynamic change of situation, etc. That is why forming future civil defense specialists' socially and professionally important personality qualities requires special attention during their professional training.

The article aims to research and justify the use of training technologies in the Acting Studio as an effective means of forming future civil defense specialists' socially and professionally important qualities.

It has been proven that the formation of socially and professionally important qualities of future specialists should be carried out not only during the process of professional and practical training, but also through informal education, for example in the Acting Studio, as it is informal education that most contributes to the development of leadership qualities, teamwork skills, public speaking art, effective communication skills, creativity, etc., and acting involves the acquisition of skills and abilities that are key to effective functioning under stress, teamwork, quick decision-making, and effective communication, i.e. social and professional skills.

“Development of socially and professionally important qualities in the Acting Studio” training helps the participants of extracurricular educational work reveal initiative, innovative thinking and creativity, abilities to creatively solve complex issues, in particular professional ones.



Keywords: training, socially and professionally important qualities, acting skills, Studio of acting skills, future specialists of civil protection

Постановка проблеми. Сучасний світ ставить перед фахівцями цивільного захисту високі вимоги до їхньої професійної підготовки стосовно не лише професійно-практичних навичок, але й соціально і професійно важливих якостей, таких як комунікативність, стресостійкість, емоційна компетентність, здатність до співпраці та ефективної взаємодії, тощо. Формування цих якостей набуває особливого значення у контексті екстремальних ситуацій, де від професіоналізму та психологічної готовності фахівців ЦЗ залежить життя і безпека людей.

Одним із ефективних засобів розвитку таких якостей є тренінгові технології, зокрема у Студії акторської майстерності. Використання методик, що базуються на театральних практиках, дозволяє моделювати реальні стресові ситуації, розвивати емоційну стійкість і підвищувати рівень взаєморозуміння у команді. У Студії акторської майстерності створюється інтерактивне середовище, де майбутні фахівці можуть не лише навчитися працювати зі своїми емоціями, але й формувати навички адаптивного мислення та впевненої поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікації. Професійно важливі якості фахівців цивільного захисту проаналізовані досить ґрунтовно, зокрема, у плані психодіагностики професійної придатності фахівців ЦЗ (В. Асоцький, Л. Гонтаренко, О.Євсюков, М. Корольчук, М. Макаренко, А. Снісаренко та ін.), процесу формування особистості та її професійного розвитку під час підготовки у ЗВО із специфічними умовами навчання (Н. Кибальна, М. Коваль, М. Козяр, М. Омельченко, М. Пелипенко, О. Повстин та ін.). Значну увагу дослідники приділяють фізіологічній (адаптаційні можливості організму), психофізіологічній (вплив фізіологічних і психічних чинників на ефективність виконання професійних обов'язків), медичній (взаємозв'язок професійної діяльності з фізичним і психічним здоров'ям людини) складовим структури особистості фахівців цивільного захисту. Використанню тренінгових технологій у навчальному процесі присвячено багато наукових праць вітчизняних (В. Андреева, Я. Андрушко, Н. Афанасьєва, В. Бикова, Л. Бондарева, Л. Журавська, К. Мілютіна, І. Матійків, В. Федорчук та ін.) та закордонних (Р. Баклі, Дж. Кейплі, Дж. Кліффорд, С. Торп та ін.) науковців. Про те питання формування соціально і професійно важливих якостей майбутніх фахівців цивільного захисту засобами театральної педагогіки, зокрема у Студії акторської майстерності, залишаються поза увагою дослідників.



Метою статті є дослідження та обґрунтування використання тренінгових технологій у Студії акторської майстерності як ефективного засобу формування соціально і професійно важливих якостей у майбутніх фахівців цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу. Вивчення та аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування соціально і професійно важливих якостей особистості засвідчив, що науковці визначають їх як багатофункціональні психологічні якості особистості, що впливають на продуктивність професійної діяльності, і певним чином формують професійний портрет людини. Соціально і професійно важливі якості майбутніх фахівців цивільного захисту розглядаємо як сукупність індивідуально-типологічних, соціально зумовлених властивостей особистості, що відображають рівень її професійної підготовленості до діяльності в оперативно-рятувальних підрозділах, а також специфічні риси характеру, що детермінують успішність у навчальній та подальшій професійній діяльності. Структура СПВЯ фахівців цивільного захисту є складною системою внутрішньо-особистісних взаємозв'язків, що забезпечує успішність їхньої професійної діяльності, зокрема в екстремальних умовах.

Розподіл на соціально і професійно важливі якості вважаємо умовним, оскільки вони взаємодоповнюють один одного. Спираючись на наукові дослідження, пропонуємо виокремити шість груп СПВЯ фахівців цивільного захисту - інтелектуально-пізнавальні, мнемічні, емоційно-вольові, організаційно-управлінські, комунікативні, психофізіологічні. Соціально і професійно важливі якості фахівців ЦЗ становлять цілісну структуру, яка відображає узагальнені вимоги професії до особистості. Вони не лише характеризують індивідуальні професійні здібності особистості фахівця, але і органічно входять в її структуру, розвиваються в процесі професійної підготовки у ЗВО із специфічними умовами навчання.

Оскільки деякі із СПВЯ є природними та відносно стабільними (наприклад, типологічні властивості нервової системи), спеціально спрямоване формування та вдосконалення якостей, які потребують розвитку, має здійснюватися не лише під час процесу професійної підготовки, а й засобами неформальної освіти, наприклад у Студії акторської майстерності. Саме неформальна освіта найбільш сприяє розвитку лідерських якостей, навичок командної роботи, ораторського мистецтва, навичок ефективної комунікації, креативності тощо, а акторська майстерність передбачає набуття вмінь і навичок, які є ключовими для ефективного функціонування в умовах стресу, роботи в команді, швидкого ухвалення рішень та ефективної комунікації.

Ефективною технологією розвитку особистості, зокрема її соціально і професійно важливих якостей, є тренінг, тобто сплановані і систематичні



зусилля по формування або розвитку знань, умінь, якостей, ціннісних орієнтацій людини за допомогою навчання з метою ефективного виконання певної діяльності [, с. 15].

У довідковій літературі поняття «тренінг» розглядається як організаційна форма навчально-виховної роботи, спрямована на розвиток професійних і життєвих компетенцій []. Характерними ознаками тренінгу, що відрізняють його від інших засобів навчання і виховання є короткостроковість, інтерактивність та максимальна залученість учасників, а його суттєва перевага полягає у тому, що тренінг дає змогу вивчати складні, емоційно значущі питання не у реальному житті з його загрозами та ризиками, а у безпечній, комфортній обстановці.

У Студії акторської майстерності тренінги виступають початковим етапом роботи над створенням вистави, опанування основних елементів майстерності актора, ефективною формою індивідуальної та колективної роботи.

Сучасна театральна педагогіка використовує три види акторських тренінгів: *самоспостереження*, під час якого актор повинен постійно контролювати й виправляти психофізичні недоліки, дефекти техніки й логіки мовлення, недоліки творчого самопочуття; *налаштування*, яке проводиться безпосередньо перед початком репетиції чи вистави, коли використовується комплекс вправ на розвиток пам'яті, уяви, фізичної дії для розігріву творчого апарату актора; *акторська зарядка*, що є щоденним індивідуальним тренінгом з напрацювання необхідних умінь та навичок. До системи тренінгу також входять вправи на розвиток сценічного руху (пластики, міміки, жести, постави, координації рухів, ритміки) [4].

Мета тренінгу «Розвиток СПВЯ у Студії акторської майстерності» полягає у розвитку і вдосконаленні таких психофізичних навичок і умінь майбутніх фахівців ЦЗ, як увага, творча уява, фантазія, емоційна пам'ять, тобто, з усіма елементами акторської майстерності. Заняття у Студії акторської майстерності здійснюються за принципом від простого до складного, з систематичним поверненням до вже вивченого матеріалу, тобто постійно займаючись тренінгами, учасники Студії вдосконалюють себе: своє тіло, голос, міміку, слово.

Розвиток уваги та її різних аспектів (концентрації, розподілу, стійкості) засобами акторської майстерності є ключовим аспектом формування соціально і професійно важливих якостей майбутніх фахівців ЦЗ. Для цього можна використовувати такі вправи, як «П'ять почуттів» для тренування сприйняття через органи чуття, «Зміна фокусу» для розвитку гнучкості уваги та швидкого реагування, «Коло уваги» та «Зміна об'єкта» з метою навчитися швидко переключати увагу між різними об'єктами,



«Дзеркало» для розвитку спостережливості, концентрації та взаємодії з партнером та ін. Завдяки таким вправам можна покращити здатність до зосередження, розуміння інших і гнучкості у складних ситуаціях.

Акторська майстерність стимулює уяву, креативність і здатність імпровізувати, що допомагає майбутнім фахівцям цивільного захисту швидко приймати нестандартні рішення в умовах невизначеності або критичних ситуацій. Для цього можна використовувати такі вправи, як «Словесний ланцюжок», що спрямована на розвиток асоціативного мислення та творчої уяви; «Історія предмета», «Образи» для розвитку імпровізації та здатності уявляти різні емоції й ролі; «Що буде далі?» з метою створення непередбачуваного сюжету. Крім розвитку творчих здібностей та уяви, ці вправи допомагають створити веселу, доброзичливу атмосферу під час занять.

Акторські тренінги, що базуються на роботі з емоціями, допомагають майбутнім фахівцям цивільного захисту керувати своїми реакціями в екстремальних умовах. Наприклад, вправи на контроль дихання та вираження емоцій сприяють розвитку навичок стабілізації психоемоційного стану, що є важливим у стресових ситуаціях.

Заняття з акторської майстерності передбачають виконання інтерактивних вправ, спрямованих на покращення вербальної і невербальної комунікації. Це особливо важливо для майбутніх рятувальників, які повинні ефективно передавати інформацію, підтримувати контакт з постраждалими та взаємодіяти з командою.

Акторські техніки включають також групові вправи, що розвивають довіру, взаєморозуміння та співпрацю. У процесі тренінгів майбутні фахівці вчаться координувати свої дії з іншими, розвиваючи навички лідерства, підпорядкування та ефективної взаємодії в команді.

Регулярне виконання акторських вправ, таких як сценічні діалоги та рольові ігри, а також виступи на сцені сприяє розвитку впевненості у власних силах, що дозволяє майбутнім рятувальникам впевнено діяти навіть у складних умовах, зберігаючи спокій і рішучість.

Висновки. Використання методик, що базуються на театральних практиках, дозволяє моделювати реальні стресові ситуації, розвивати емоційну стійкість і підвищувати рівень взаєморозуміння у команді. Студія акторської майстерності пропонує інтерактивне середовище, де майбутні фахівці цивільного захисту можуть не лише навчитися працювати зі своїми емоціями, але й формувати навички адаптивного мислення та впевненої поведінки.

Тренінг «Розвиток соціально і професійно важливих якостей у Студії акторської майстерності» має на меті формування емоційної стійкості,



розвиток комунікативних навичок (вироблення умінь активного слухання, прилаштування до партнера за допомогою невербальної комунікації, тощо) та навичок роботи у команді, підвищення самооцінки та впевненості, розвиток креативного мислення та адаптивності. Тренінг спрямований на вияв у здобувачів в позааудиторній виховній роботі ініціативності, інноваційного мислення і креативності, здатності творчо підходити до вирішення складних питань, зокрема професійних. Він допомагає учасникам у пізнанні самих себе; формує мотивацію до постійного саморозвитку та самовдосконалення та сприяє вияву їхньої самореалізації (самоактуалізації), тобто їхнього прагнення до якомога повнішого розкриття і розвитку своїх особистісних можливостей під час роботи над роллю, обговорення драматургії п'єси, розкриття особливостей персонажу, що втілюється, тощо.

Література:

1. Buckley, R., Capley, J. The Theory and Practice of Training. Cornwall: MPG Books, 2007. 368 p.
2. Лимаренко Л. І. Основні завдання акторського тренінгу в студентському театрі. *Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. Вип. 6(160) Донецьк: ДВНЗ «ДонНТУ», 2009. С. 34-37.
3. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А. В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с.

References:

1. Buckley, R., Capley, J. (2007). The Theory and Practice of Training. Cornwall: MPG Books.
2. Lymarenko L. I. (2009). Osnovni zavdannia aktorskoho treninhu v studentskomu teatri [The main tasks of acting training in the student theater]. *Naukovi pratsi. Serii: Pedagogika, psykholohiia i sotsiolohiia – Scientific works. Series: Pedagogy, psychology and sociology*. 6 (160) : 34-37. Donetsk: State Higher Secondary School "DonNTU".
3. Semenova A. V. (ed.). (2006). Slovyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky [Dictionary-handbook on professional pedagogy]. Odesa : Palmira.